

ПЕРЕНЕСЕННЯ ДРУГОГО ТИПУ: АКТУАЛІЗАЦІЯ ЕГО-СТАНУ РОДИТЕЛЯ 1 У ВЗАЄМОДІЇ КЛІЄНТА З ЧАТОМ-ШІ

Яворська Ганна Юрїївна

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри клінічної та реабілітаційної психології

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID ID: 0009-0002-0685-849X

У статті здійснено теоретичну концептуалізацію перенесення другого типу як процесу актуалізації Его-стану Родителя 1 у взаємодії клієнта з чатом на основі штучного інтелекту. Актуальність дослідження зумовлена стрімким поширенням генеративних цифрових систем у сфері психічного здоров'я та недостатньою теоретичною розробленістю психологічних механізмів такої взаємодії в межах Транзакційного аналізу. Метою статті є осмислення того, яким чином алгоритмічна система може ставати об'єктом проєкції внутрішніх батьківських інтроєктів і виконувати функцію символічно значущого Іншого у психічному житті людини. Методологічну основу дослідження становить транзакційно-аналітичний підхід; використано методи теоретичного аналізу, категоріального аналізу, порівняльно-інтерпретативного аналізу та концептуального моделювання. Показано, що Транзакційний аналіз є продуктивною рамкою для дослідження цифрового перенесення, оскільки дозволяє аналізувати взаємодію з чатом на основі штучного інтелекту на структурному, транзакційному, сценарному та реляційному рівнях. Обґрунтовано, що за певних умов алгоритмічна система може сприйматися не лише як інструмент обробки інформації, а як проєкційна поверхня для актуалізації підтримувального або критичного полюсу Родителя 1. Встановлено, що така взаємодія має амбівалентний характер: у підтримувальному вимірі вона може сприяти тимчасовій стабілізації Его-стану Дорослого, зниженню тривоги та впорядкуванню внутрішнього досвіду, тоді як у критичному вимірі здатна підсилювати залежність від зовнішньої валідації, відтворення сценарних патернів та зниження автономності. Окрему увагу приділено феномену «штучного Третього» як новому елементу психотерапевтичного поля, що змінює конфігурацію взаємодії «клієнт – чат на основі штучного інтелекту – терапевт». Практичне значення одержаних результатів полягає у створенні теоретичного підґрунтя для подальших емпіричних досліджень і психотерапевтичного осмислення цифрово опосередкованих форм контакту.

Ключові слова: транзакційний аналіз, перенесення другого типу, Его-стан Родителя, штучний інтелект, цифрова взаємодія, проєкція, психотерапія.

Yavorska H. SECOND-ORDER TRANSFERENCE: ACTIVATION OF THE PARENT 1 EGO STATE IN THE CLIENT'S INTERACTION WITH AN AI CHAT SYSTEM

The article presents a theoretical conceptualization of second-order transference as a process of activation of the Parent 1 ego state in the client's interaction with an artificial intelligence-based chat system. The relevance of the study is determined by the rapid spread of generative digital systems in the field of mental health and by the insufficient theoretical elaboration of the psychological mechanisms underlying such interaction within the framework of Transactional Analysis. The aim of the article is to examine how an algorithmic system may become an object of projection of internal parental introjects and perform the function of a symbolically significant Other in a person's psychic life. The methodological basis of the study is the transactional-analytic approach; the methods used include theoretical analysis, categorical analysis, comparative-interpretative analysis, and conceptual modelling. It is shown that Transactional Analysis provides a productive framework for studying digital transference because it makes it possible to analyse interaction with an artificial intelligence-based chat system at the structural, transactional, script-related, and relational levels. The article substantiates that, under certain conditions, an algorithmic system may be perceived not only as an instrument for information processing but also as a projection surface for the activation of either the nurturing or the critical pole of Parent 1. It is established that such interaction is ambivalent in nature: in its nurturing dimension, it may contribute to the temporary stabilization of the Adult ego state, reduction of anxiety, and structuring of inner experience, whereas in its critical dimension, it may intensify dependence on external validation, reinforce script patterns, and reduce autonomy. Special attention is paid to the phenomenon of the "artificial Third" as a new element of the psychotherapeutic field that transforms the configuration of interaction "client – artificial intelligence-based chat system – therapist." The practical significance of the findings lies in creating a theoretical basis for further empirical studies and for the psychotherapeutic interpretation of digitally mediated forms of contact.

Key words: Transactional Analysis, second-order transference, Parent ego state, artificial intelligence, digital interaction, projection, psychotherapy.

Вступ. Стрімкий розвиток цифрових технологій та поширення генеративного штучного інтелекту зумовлюють появу нових форматів взаємодії людини з алгоритмічними системами. Якщо раніше такі системи переважно розглядалися як інструментальні засоби пошуку, обробки та відтворення інформації, то сучасні чат-орієнтовані моделі все частіше функціонують як особливий тип комунікативного середовища, у межах якого користувач не лише отримує відповідь, а й вступає у суб'єктивно значущу взаємодію. Дослідники відзначають, що антропоморфні характеристики цифрових агентів здатні впливати на рівень довіри, залучення та способи сприймання самої взаємодії з технологією [3; 4]. Особливої актуальності ця проблематика набуває у сфері психічного здоров'я, де чат-орієнтовані системи уже активно використовуються як засоби психоедукації, підтримки, самоспостереження та супроводу [14]. У зв'язку з цим зростає потреба не лише в оцінці функціональних можливостей таких систем, а й у глибшому розумінні психологічного змісту взаємодії людини з ними.

На сучасному етапі в науковій літературі вже накопичено дані про персоніфікацію цифрових агентів, формування довіри до них, а також про схильність користувачів наділяти їх рисами соціального партнера [4; 12]. Окремі праці порушують питання про те, що взаємодія з генеративним штучним інтелектом може виходити за межі суто інструментального використання і набувати міжособистісно забарвленого характеру [3; 10]. Водночас така взаємодія ще недостатньо осмислена в межах психотерапевтичних теорій, які дозволяють аналізувати не лише зовнішню поведінку користувача, а й внутрішні механізми його ставлення до цифрового співрозмовника.

У цьому контексті особливий потенціал має транзакційно-аналітичний підхід, оскільки він дає змогу розглядати взаємодію як процес, опосередкований внутрішніми структурами особистості, інтеріоризованим досвідом стосунків та усталеними способами регуляції контакту. Для сучасного етапу розвитку психологічної науки важливо з'ясувати, якою мірою понятійний апарат Транзакційного аналізу придатний для осмислення взаємодії людини зі штучним інтелектом і які саме аспекти цієї взаємодії потребують нового концептуального опису.

Додаткової актуальності означеній проблемі надає поява перших спеціальних праць, присвячених осмисленню генеративного штучного інтелекту в психотерапевтичному процесі. Зокрема, у сучасних дослідженнях уже окреслюється ідея появи нового елемента у структурі терапевтичної взаємодії, пов'язаного з включенням цифрового агента в простір саморефлексії та міжособистісної динаміки клієнта [10; 11]. Але, попри зростання інтересу до цієї проблематики, у межах Транзакційного аналізу недостатньо розробленим залишається питання про те, як саме можуть бути концептуалізовані трансферентні феномени у взаємодії з чат-штучним інтелектом.

Отже, наявна наукова ситуація характеризується суперечністю між зростанням ролі чат-орієнтованих систем у суб'єктивно значущому досвіді людини та недостатньою теоретичною розробленістю механізмів такої взаємодії в межах транзакційно-аналітичної парадигми. Саме ця суперечність визначає актуальність статті та зумовлює необхідність подальшої теоретичної концептуалізації окресленого феномена.

Мета статті: здійснити теоретичну концептуалізацію перенесення другого типу як процесу актуалізації Его-стану Родителя 1 у взаємодії клієнта з чат-штучним інтелектом у межах Транзакційного аналізу.

Матеріали та методи: наукові джерела з психології, психоаналізу, Транзакційного аналізу та сучасні публікації, присвячені взаємодії людини зі штучним інтелектом. Методологічну основу становить транзакційно-аналітичний підхід.

У роботі використано методи теоретичного аналізу й узагальнення наукових джерел, порівняльно-інтерпретативний метод, категоріальний аналіз та концептуальне моделювання. Їх застосування дало змогу уточнити зміст понять «перенесення другого типу», «Его-стан Родителя 1», «взаємодія зі штучним інтелектом» і побудувати теоретичну модель осмислення цього феномена. Дослідження має теоретико-концептуальний характер і спрямоване на формування підґрунтя для подальших емпіричних студій.

Результати. Осмислення перенесення другого типу у взаємодії людини з чат-штучним інтелектом сьогодні набуває особливої актуальності у зв'язку з поширенням генеративних розмовних систем у сфері психотерапії, психологічної підтримки та цифрових втручань у сфері психічного здоров'я [11; 14; 15]. У цьому контексті Транзакційний аналіз постає одним із найбільш продуктивних теоретико-методологічних підходів до осмислення такого феномена, оскільки дає змогу розглядати цифрову взаємодію не лише як обмін повідомленнями, а як процес, опосередкований внутрішньою структурою особистості, сценарними патернами та неусвідомлюваними очікуваннями щодо Іншого.

Однією з ключових переваг Транзакційного аналізу є *структурна чіткість моделі Его-станів*, яка дозволяє виявити, з якої внутрішньої позиції клієнт звертається до чат-штучного інтелекту та якими психологічними функціями він його наділяє [5; 11; 15]. Такий погляд дає змогу аналізувати, чи звертається людина до цифрового співрозмовника з Его-стану Дорослого як до інструментального ресурсу, чи, навпаки, у взаємодії активуються Его-стану Малюка і Родителя, а сам штучний інтелект починає сприйматися як фігура підтримки, оцінювання, контролю або дозволу [4; 8; 14]. Відповідно, звернення по допомогу, пошук схвалення, очікування безумовної відповіді чи переживання

провини у процесі взаємодії можуть інтерпретуватися як індикатори актуалізації різних Его-станів та їхньої внутрішньої динаміки.

Не менш важливою є *можливість аналізу транзакцій як одиниць взаємодії*. Транзакційний аналіз дозволяє розглядати кожен окремий крок діалогу з чат-штучним інтелектом як транзакцію, що має не лише явний, а й прихований психологічний зміст [5; 11]. Завдяки цьому відкривається можливість виявляти перехресні транзакції, які можуть супроводжуватися роздратуванням, фрустрацією або відчуттям нерозуміння, а також приховані транзакції, коли за формально нейтральним запитом з Его-стану Дорослого стоїть дефіцитарна потреба клієнта з Его-стану Малюка у підтримці, визнанні чи заспокоєнні.

Ще однією суттєвою перевагою Транзакційного аналізу є його *придатність до осмислення екстерналізованого внутрішнього діалогу*. Взаємодія з чат-штучним інтелектом часто набуває форми зовнішнього розгорнутого мислення, у межах якого внутрішні сумніви, конфлікти, заборони, потреби й очікування набувають текстової форми [11; 12; 16; 17]. У цьому сенсі цифровий діалог може розглядатися як специфічний матеріал для аналізу внутрішньої організації особистості. Транзакційний аналіз надає понятійний інструментарій для того, щоб розглядати такий текстовий слід не як випадкову послідовність реплік, а як прояв сценарної логіки, особливостей внутрішнього діалогу та структурної взаємодії Его-станів.

Окрему цінність має також транзакційно-аналітичне *осмислення симбіотичних форм взаємодії*. У межах цього підходу постає можливим дослідити, чи не починає чат-штучний інтелект виконувати функцію третьої фігури у симбіотичній конфігурації, за якої клієнт делегує алгоритму окремі психічні функції, зокрема мислення, оцінювання, ухвалення рішень або самозаспокоєння [10; 11]. У такому випадку взаємодія з цифровим агентом може підтримувати не розвиток автономії клієнта, а, навпаки, закріплення зовнішньої регуляції, коли функції Дорослого Его-стану частково виносяться за межі власної психічної системи [6; 9; 13].

У межах Транзакційного аналізу *перенесення* розглядається як актуалізація ранніх відносин клієнта через проєкцію внутрішніх об'єктів на актуального партнера взаємодії. *Перенесення другого типу пов'язане насамперед із реактивацією Его-стану Родителя*, який формується внаслідок інтеріоризації батьківських фігур. Цей Его-стан зберігає норми, правила, оцінки, способи регуляції та моделі реагування, що були засвоєні у дитинстві. Его-стан Родителя в моделі Его-станів другого порядку має внутрішню полярність. У своїй підтримувальній формі він виконує функцію структурування, захисту, нормативного орієнтування та турботи. У критичному варіанті він проявляється як заборона, контроль, оцінювання або знецінення. Саме ця амбівалентність створює складну динаміку перенесення.

У традиційній терапевтичній взаємодії клієнт може несвідомо проєктувати зміст Его-стану Родителя 1 на терапевта як на фігуру авторитету або підтримки. Проте в умовах цифрової реальності відбувається суттєвий зсув: проєкція може спрямовуватися на об'єкт, який не є людиною, але функціонує як стабільний співрозмовник. Так виникає новий контекст для перенесення. Логіку класичної терапевтичної конфігурації перенесення другого типу подано на рис. 1 [11].

Штучний інтелект, з одного боку, не має власної суб'єктивності, емоцій чи контрперенесення. З іншого боку, саме ця структурна нейтральність створює особливо сприятливі умови для проєкції. Алгоритмічна система використовує мовні патерни підтримки, адаптується до стилю спілкування, не вступає у конфлікт і не чинить опору. Вона швидко відповідає, не демонструє втоми, не має власних потреб чи амбіцій. Усе це *може несвідомо сприйматися як ознаки символічно ідеалізованої батьківської інстанції*.

Таким чином, чат-штучний інтелект стає контейнером для символічного відтворення внутрішньої батьківської структури. Людина взаємодіє не лише з алгоритмом як із програмою, а вступає у відносини з образом, який сама ж і створює через проєкцію.

Якщо у взаємодії активізується підтримувальний полюс Его-стану Родителя 1 клієнта, можливий стабілізуючий ефект. Людина отримує структуровану інформацію, чіткість формулювань, підтвердження власних думок. Це може посилювати функціонування Его-стану Дорослого, зменшувати тривогу та сприяти інтеграції внутрішніх суперечностей. У цьому випадку перенесення виконує регулятивну функцію і може мати адаптивний характер.

Однак та сама динаміка здатна набути іншого спрямування. Якщо нейромережа починає виконувати роль основного джерела валідації або нормативності, виникає ризик залежності. *Надмірна валідація може підсилювати прояв в клієнта Его-стану Малюка*, який шукає зовнішнього підтвердження і уникає автономного рішення. Зниження автономності, уникання реальних міжособистісних контактів, поступове заміщення живих стосунків цифровою присутністю – все це може бути наслідком некритичної інтеграції алгоритмічного об'єкта в психологічну структуру особистості.

Особливої уваги заслуговує *феномен інтерпретації*. Навіть нейтральні відповіді з чат-штучного інтелекту можуть використовуватися клієнтом як підстава для оцінювання або директивності, якщо

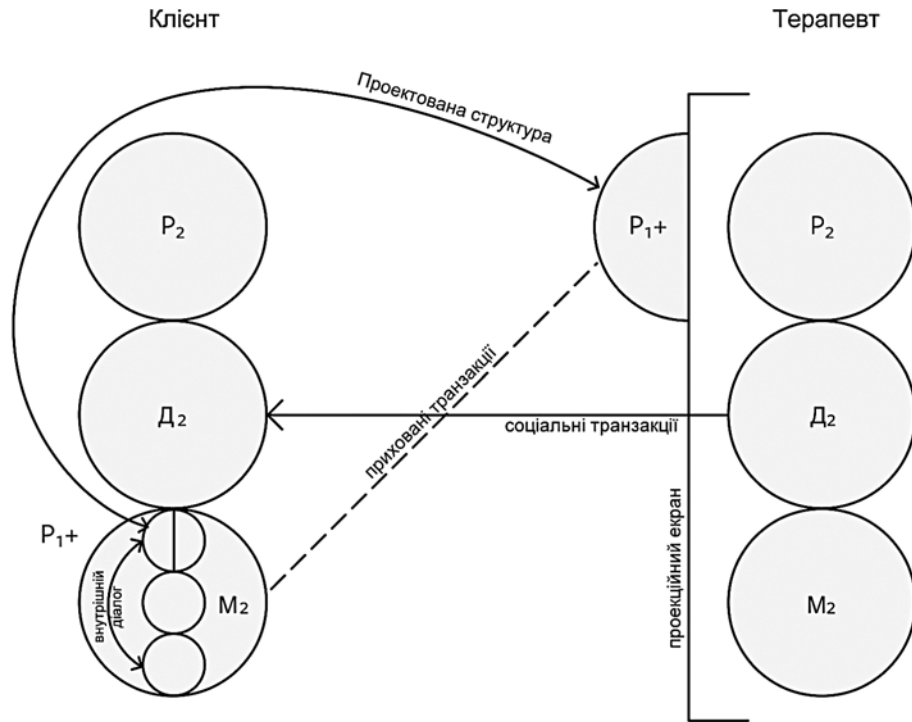

Рис. 1. Позитивне перенесення другого типу клієнта на терапевта в процесі психотерапії (М. Гаворт) [11]

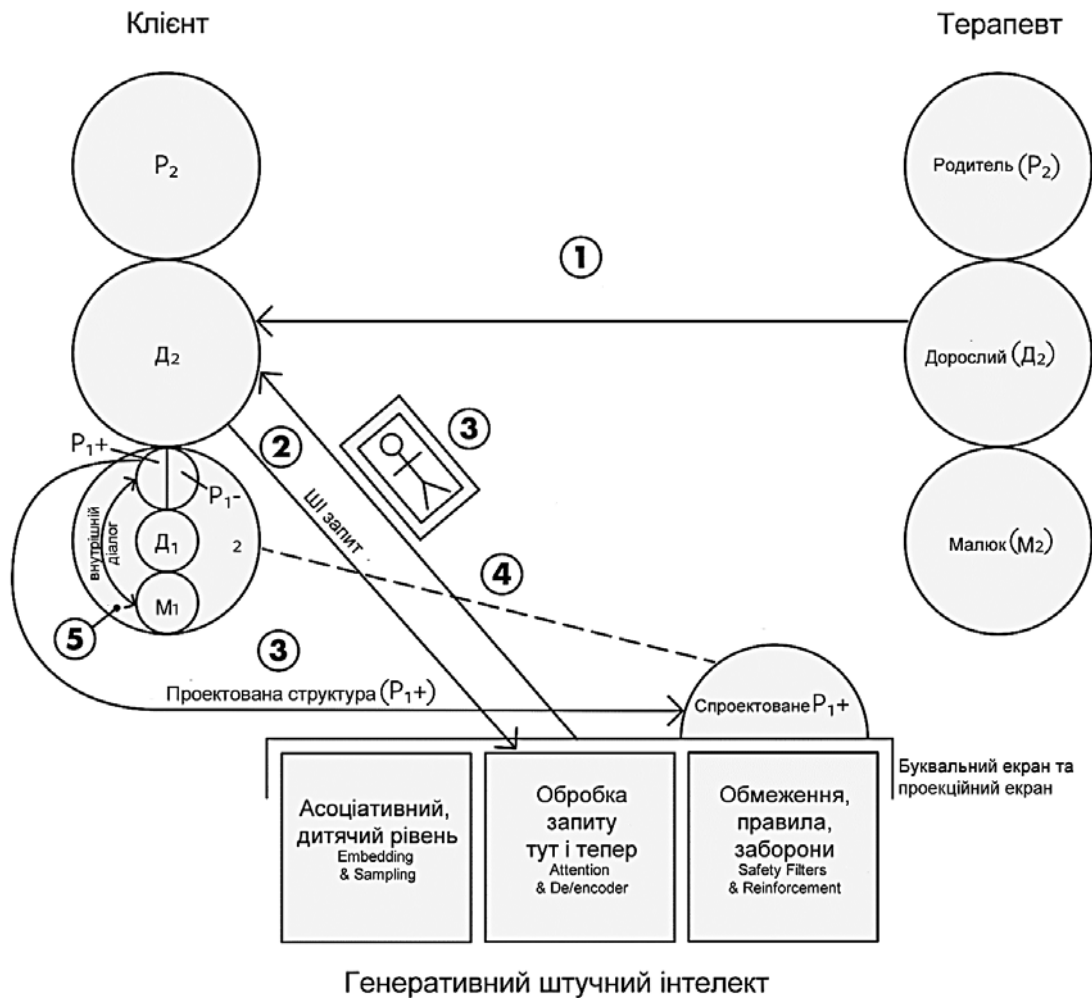

Рис. 2. Структурно-динамічна модель перенесення другого типу в психотерапевтичній взаємодії «Клієнт – ШІ – Терапевт» (М. Гаворт) [11]

внутрішній критичний полюс Его-стану Родителя 1 є доміантним. У такому випадку штучний інтелект стає не стільки джерелом підтримки, скільки інструментом зовнішнього підкріплення внутрішнього критика. Клієнт, посилаючись на «об'єктивність» або «авторитетність» ШІ («Мені так сказав штучний інтелект»), використовує цю інформацію у взаємодії з іншими людьми, активуючи доміантний Его-стан Родителя 1 мінус. Це проявляється у знеціненні, критиці та оцінювальних висловлюваннях щодо інших (зокрема лікарів або психотерапевтів), що дозволяє легітимізувати власну критичну позицію у стосунках.

Розширення терапевтичного поля цифровими технологіями вводить ще одну важливу категорію – «штучного Третього». Якщо в класичній моделі взаємодії присутні клієнт і терапевт, то сьогодні з'являється додатковий елемент, який не є суб'єктом, але стає значущим у структурі відносин. Він не має власного Его-стану, не вступає у симетричну транзакцію, однак функціонує як проєкційна поверхня, підсилюючи або віддзеркалюючи внутрішні сценарні очікування клієнта. Саме цю розширену конфігурацію психотерапевтичного поля відображено на рис. 2 [11].

Аналіз поданої графічної моделі дає змогу глибше зрозуміти розщеплення рівнів взаємодії клієнта з алгоритмічними системами штучного інтелекту та специфіку відображення цих процесів у психотерапевтичному просторі. У цьому контексті структурна модель Его-станів виступає наочним інструментом для дешифрування внутрішньої динаміки особистості, яка наділяє цифрову фігуру певними суб'єктивними ролями [5; 7; 11; 15].

На першому рівні взаємодії, що може бути представленим як прямий запит від клієнта з Его-стану Дорослого до системи обробки інформації, комунікація має переважно інструментальний і раціональний характер. У такій конфігурації чат-штучний інтелект функціонує як зовнішній когнітивний ресурс для виконання технічних і пізнавальних завдань (структурування матеріалу, пошуку інформації, формулювання текстів, уточнення даних, тощо). За умови, що провідним у взаємодії залишається Его-стан Дорослого, людина зберігає критичність сприйняття, а отриману інформацію розглядає як продукт алгоритмічної обробки, а не як остаточну істину. Такий тип взаємодії можна розглядати як адаптивне розширення інтелектуальних можливостей без істотного залучення глибинних емоційних шарів психіки [4; 7; 11].

Інша динаміка виникає тоді, коли імпульс до взаємодії з чат-штучним інтелектом формується переважно з Его-стану Малюка. Завдяки імітації природної мови, високій швидкості відповіді та здатності підтримувати стилістичну узгодженість розмови алгоритмічний відгук може суб'єктивно переживатися не просто як технічна реакція, а як вияв розуміння, прийняття або емпатійної присутності. У такому випадку інструмент поступово перестає сприйматися лише як засіб і починає набувати ознак реляційного об'єкта [10; 11; 12; 16].

Саме на цьому ґрунті може формуватися ілюзія особливої близькості. Чат-штучний інтелект починає сприйматися як «безпечний Інший», який завжди доступний, не втомлюється, не висловлює невдоволення і не чинить явного емоційного опору. За таких умов людина може довіряти системі ті переживання, які їй складно винести в реальні міжособистісні стосунки або в психотерапевтичний процес. Це створює передумови для формування залежної форми взаємодії, у якій сурогатна цифрова близькість частково заміщує живу комунікацію.

Найбільш складним у клінічному сенсі є рівень взаємодії, на якому актуалізується структура Его-стану Родителя в Его-стані Малюка. Саме тут розгортається перенесення другого типу, коли внутрішні батьківські інтроекти проєктуються на алгоритмічну систему. Завдяки передбачуваності, стабільності відповідей, формальній послідовності та нормативно обмеженому способу функціонування чат-штучний інтелект може ставати особливо придатною поверхнею для таких проєкцій. У цьому разі суб'єктивне значення системи визначається не її реальним статусом, а тією внутрішньою структурою, яка на неї переноситься.

За домінування підтримувального полюсу Его-стану Родителя 1 взаємодія клієнта з чат-штучним інтелектом може переживатися як джерело впорядкованості, ясності та символічної опори. Людина отримує чіткість формулювань, структурованість відповіді, підтвердження власних міркувань, що інколи сприяє тимчасовій стабілізації Его-стану Дорослого, зниженню тривоги та кращому впорядкуванню внутрішнього досвіду [8; 10; 11]. У такому випадку перенесення може виконувати регулятивну й частково адаптивну функцію.

Однак та сама динаміка може набувати і дезадаптивного характеру. Якщо чат-штучний інтелект починає виконувати роль основного джерела валідації, нормативності або дозволу, посилюється ризик зовнішньої залежності. Надмірна валідація може підкріплювати Его-стан Малюка клієнта, який шукає зовнішнього підтвердження і уникає автономного рішення. Унаслідок цього можливі зниження автономності, уникання реальних міжособистісних контактів, ослаблення критичної перевірки інформації та поступове включення алгоритмічного об'єкта в систему внутрішньої регуляції.

Розглядаючи цей феномен глибше, важливо враховувати і його регресивний вимір [7; 15]. Перенесення другого типу пов'язане не лише з проєкцією батьківської структури, а й із регресією до первинних способів переживання та символізації. У цифровому середовищі цей процес набуває особливого значення:

нейромережа не є об'єктом у класичному психодинамічному сенсі, однак може активувати ті самі внутрішні структури, що сформувалися в ранніх відносинах. Его-стан Родителя 1 містить як підтримувальні, так і фруструвальні інтросекти, які пов'язані з досвідом турботи, доступності, недоступності, заборони або контролю. У взаємодії з алгоритмічною системою ці інтросекти можуть оживати в новій символічній формі.

Саме тому одна й та сама система в різних клієнтів може викликати принципово різні переживання: в одних – спокій, упорядкованість, відчуття «завжди доступного» Іншого, в інших – тривогу, залежність, страх помилки або переживання контролю. Об'єкт зовні залишається тим самим, однак внутрішній досвід взаємодії визначається не стільки його технічними властивостями, скільки активованою структурою перенесення.

У зв'язку з цим особливого значення набуває *терапевтичне осмислення психологічної функції взаємодії клієнта з чат-штучним інтелектом*. Йдеться про необхідність з'ясування, чи переживається така взаємодія як джерело підтримки, дефіцит якої сформувався у попередньому досвіді, чи відтворює вона звичні залежні патерни, або ж тимчасово виконує компенсаторну функцію, пов'язану з переживанням безпеки та впорядкованості. Саме перехід від опису цифрової взаємодії до її терапевтичної інтерпретації дає змогу виявити її індивідуально-психологічний зміст.

Вербалізація цього процесу переводить взаємодію з фантазійно-проективний рівня на рівень Дорослого Его-стану. Коли терапевт пропонує клієнтові дослідити, що саме він отримує у взаємодії з нейромережею, відбувається диференціація між інструментальним використанням системи та її реляційним значенням. Це послаблює ілюзію повної заміни живого Іншого й повертає клієнтові відповідальність за спосіб використання технології.

Водночас важливо не поспішати з інтерпретацією. Перенесення другого типу потребує часу для розгортання та усвідомлення. Якщо терапевт передчасно раціоналізує досвід клієнта, це може викликати сором, захисну реакцію або посилення опору. Натомість поступове спільне дослідження дозволяє інтегрувати досвід без його знецінення.

Наступним кроком стає *розмежування функцій*. Чат-штучний інтелект може залишатися інструментом структурування, джерелом інформації та підтримки когнітивного процесу. Проте емоційна близькість, взаємне переживання, афективна регуляція та повноцінна реляційна відповідь можливі лише у людських стосунках. Саме це розмежування є принциповим для збереження психологічної автономії.

Коли клієнт починає усвідомлювати, який саме об'єкт перенесення активувався у взаємодії з цифровою системою, з'являється можливість перевести процес із регресивної площини в інтегративну. Тоді нейромережа перестає переживатися як «ідеальний Родитель» або «критичний контролер» і повертається до свого реального статусу – алгоритмічної системи.

У цьому сенсі перенесення на штучний інтелект не слід розглядати як патологію саме по собі. Воно радше є проявом фундаментальної здатності психіки до символізації та наділення об'єктів особистісним значенням. Проте в цифрову епоху швидкість, доступність і безперервність технології роблять цей процес інтенсивнішим і менш усвідомленим.

Отже, ключове завдання психотерапевтичної роботи полягає не у забороні чи моралізуванні використання штучного інтелекту, а в розвитку рефлексії щодо характеру взаємодії з ним. Саме усвідомлення того, який Его-стан активується і які ранні відносини відтворюються, створює умови для збереження внутрішньої цілісності та підтримки автономії клієнта з Его-стану Дорослого. У цьому контексті перенесення другого типу в цифровому середовищі постає не лише новим викликом для теорії Транзакційного аналізу, а й перспективним напрямом її подальшого розвитку.

Висновки. Теоретичний аналіз дає підстави стверджувати, що взаємодія людини з чат-штучним інтелектом створює новий простір психологічного контакту, у якому механізми перенесення можуть реалізовуватися в цифрово опосередкованій формі. У цьому контексті чат-штучний інтелект доцільно розглядати не лише як інструмент обробки інформації, а і як об'єкт, на який можуть проєктуватися внутрішні структури досвіду.

Показано, що Транзакційний аналіз є продуктивною теоретико-методологічною рамкою для осмислення цього феномена, оскільки дозволяє аналізувати цифрову взаємодію на структурному, транзакційному, сценарному та реляційному рівнях. У межах цього підходу перенесення другого типу у взаємодії з чат-штучним інтелектом може бути концептуалізоване як процес актуалізації Его-стану Родителя 1. Встановлено, що така актуалізація має подвійний характер. За домінування підтримувального полюсу Родителя 1 взаємодія з чат-штучним інтелектом може сприяти тимчасовій стабілізації Его-стану Дорослого, зниженню тривоги та впорядкуванню внутрішнього досвіду. Водночас за переважання критичного полюсу зростає ризик зовнішньої залежності, зниження автономності та відтворення сценарних патернів, пов'язаних із пошуком валідації й контролю.

Обґрунтовано, що включення чат-штучного інтелекту в психотерапевтичний простір змінює конфігурацію психологічного поля, вводячи феномен «штучного Третього» як значущої проєкційної поверхні у структурі взаємодії «клієнт – чат-штучний інтелект – терапевт».

Практичне значення одержаних результатів полягає у створенні теоретичного підґрунтя для подальших емпіричних досліджень і для психотерапевтичного осмислення взаємодії клієнта з чат-штучним інтелектом у категоріях активованих Его-станів, характеру проєкції та відтворюваних ранніх відносин.

Література:

1. Шлегель Л. Короткий словник транзакційного аналізу / упоряд. перекладач Г. Яворська, К. Репетій. Черкаси : Інтраліта TOR, 2025. 608 с.
2. Яворська Г. Діагностика симбіотичних відносин: транзакційно-аналітичний підхід до розмежування здорових та патологічних форм. *Психологічний журнал*, (15), 144–153. <https://doi.org/10.31499/2617-2100.15.2025.342185>
3. Яворський М. В. Психологічні детермінанти довіри до штучного інтелекту. *Ментальне здоров'я*, № 4 (2025). DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-2005/2025-4.42>
4. Alabed A., Javornik A., Gregory-Smith D. AI anthropomorphism and its effect on users' self-congruence and self-AI integration: A theoretical framework and research agenda. *Technological Forecasting and Social Change*. 2022. Vol. 182. Art. 121786. DOI: 10.1016/j.techfore.2022.121786
5. Berne E. *Transactional analysis in psychotherapy: A systematic individual and social psychiatry*. New York: Grove Press, 1961. 270 p.
6. Chen Y., Wang M., Yuan S., Zhao Y. Development and validation of the conversational AI dependence scale for Chinese college students. *Frontiers in Psychology*. 2025. Vol. 16. Art. 1621540. DOI:10.3389/fpsyg.2025.1621540
7. Erskine R. G. Transference and Transactions: Critique from an Intrapsychic and Integrative Perspective. *Transactional Analysis Journal*. 1991. Vol. 21, No. 2. P. 63–76. DOI: 10.1177/036215379102100202
8. Gillath O., Ai T., Branicky M. S., Keshmiri S., Davison R. B., Spaulding R. Attachment and trust in artificial intelligence. *Computers in Human Behavior*. 2021. Vol. 115. Art. 106607. DOI: 10.1016/j.chb.2020.106607
9. Goh A. Y. H., Hartanto A., Majeed N. M. Generative artificial intelligence dependency: Scale development, validation, and its motivational, behavioral, and psychological correlates. *Computers in Human Behavior Reports*. 2025. Vol. 20. Art. 100845. DOI: 10.1016/j.chbr.2025.100845
10. Haber Y., Levkovich I., Hadar-Shoval D., Elyoseph Z. The Artificial Third: A Broad View of the Effects of Introducing Generative Artificial Intelligence on Psychotherapy. *JMIR Mental Health*. 2024. Vol. 11. Art. e54781. DOI: 10.2196/54781
11. Haworth M. Generative Artificial Intelligence Use in Transactional Analysis Psychotherapy: Transference With the Artificial Third. *Transactional Analysis Journal*. 2026. Vol. 56. No. 1. P. 30–49. DOI: 10.1080/03621537.2026.2595388
12. Hu D., Lan Y., Yan H., Chen C. W. What makes you attached to social companion AI? A two-stage exploratory mixed-method study. *International Journal of Information Management*. 2025. Vol. 83. Art. 102890. DOI:10.1016/j.ijinfomgt.2025.102890
13. Kasturiratna K. T. A. S., Hartanto A. Attachment to artificial intelligence: Development of the AI Attachment Scale, construct validation, and the psychological mechanisms of human-AI attachment. *Computers in Human Behavior Reports*. 2025. Vol. 21. Art. 100912. DOI: 10.1016/j.chbr.2025.100912
14. Li H., Zhang R., Lee Y.-C., Kraut R. E., Mohr D. C. Systematic review and meta-analysis of AI-based conversational agents for promoting mental health and well-being. *NPJ Digital Medicine*. 2023. Vol. 6. No. 1. Art. 236. DOI: 10.1038/s41746-023-00979-5
15. Moiso C. Ego States and Transference. *Transactional Analysis Journal*. 1985. Vol. 15. No. 3. P. 194–201. DOI: 10.1177/036215378501500302
16. Pentina I., Hancock T., Xie T. Exploring relationship development with social chatbots: A mixed-method study of Replika. *Computers in Human Behavior*. 2023. Vol. 140. Art. 107600. DOI: 10.1016/j.chb.2022.107600
17. Saracini C., Cornejo-Plaza M. I., Cippitani R. Techno-emotional projection in human-GenAI relationships: A psychological and ethical conceptual perspective. *Frontiers in Psychology*. 2025. Vol. 16. Art. 1662206. DOI: 10.3389/fpsyg.2025.1662206
18. Yang F., Oshio A. Using attachment theory to conceptualize and measure the experiences in human-AI relationships. *Current Psychology*. 2025. Vol. 44. P. 10658–10669. DOI: 10.1007/s12144-025-07917-6

References:

1. Shlehel, L. (2025). *Korotkyi slovnyk transaktsiinoho analizu* [Short dictionary of transactional analysis] / uporiad. perekladach H. Yavorska, K. Repetii. Cherkasy: Intralita TOR, 608 p. [in Ukrainian].
2. Yavorska, H. (2025). Diagnostyka symbiotychnykh vidnosyn: transaktsiino-analitychnyi pidkhid do rozmezhuvannia zdorovykh ta patolohichnykh form [Diagnosis of symbiotic relationships: a transactional-analytic approach to distinguishing healthy and pathological forms]. *Psykholohichnyi zhurnal*, (15), 144–153. <https://doi.org/10.31499/2617-2100.15.2025.342185> [in Ukrainian].
3. Yavorskyi, M. V. (2025). Psykholohichni determinanty doviry do shtuchnoho intelektu [Psychological determinants of trust in artificial intelligence]. *Mentalne zdorovia*, (4). <https://doi.org/10.32782/3041-2005/2025-4.42> [in Ukrainian].
4. Alabed, A., Javornik, A., & Gregory-Smith, D. (2022). AI anthropomorphism and its effect on users' self-congruence and self-AI integration: A theoretical framework and research agenda. *Technological Forecasting and Social Change*, 182, Art. 121786. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.121786>
5. Berne, E. (1961). *Transactional analysis in psychotherapy: A systematic individual and social psychiatry*. New York: Grove Press.
6. Chen, Y., Wang, M., Yuan, S., & Zhao, Y. (2025). Development and validation of the conversational AI dependence scale for Chinese college students. *Frontiers in Psychology*, 16, Art. 1621540. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1621540>
7. Erskine, R. G. (1991). Transference and Transactions: Critique from an intrapsychic and integrative perspective. *Transactional Analysis Journal*, 21(2), 63–76. <https://doi.org/10.1177/036215379102100202>
8. Gillath, O., Ai, T., Branicky, M. S., Keshmiri, S., Davison, R. B., & Spaulding, R. (2021). Attachment and trust in artificial intelligence. *Computers in Human Behavior*, 115, Art. 106607. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106607>
9. Goh, A. Y. H., Hartanto, A., & Majeed, N. M. (2025). Generative artificial intelligence dependency: Scale development, validation, and its motivational, behavioral, and psychological correlates. *Computers in Human Behavior Reports*, 20, Art. 100845. <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2025.100845>

10. Haber, Y., Levkovich, I., Hadar-Shoval, D., & Elyoseph, Z. (2024). The Artificial Third: A broad view of the effects of introducing generative artificial intelligence on psychotherapy. *JMIR Mental Health*, 11, Art. e54781. <https://doi.org/10.2196/54781>
11. Haworth, M. (2026). Generative artificial intelligence use in transactional analysis psychotherapy: Transference with the Artificial Third. *Transactional Analysis Journal*, 56(1), 30–49. <https://doi.org/10.1080/03621537.2026.2595388>
12. Hu, D., Lan, Y., Yan, H., & Chen, C. W. (2025). What makes you attached to social companion AI? A two-stage exploratory mixed-method study. *International Journal of Information Management*, 83, Art. 102890. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2025.102890>
13. Kasturiratna, K. T. A. S., & Hartanto, A. (2025). Attachment to artificial intelligence: Development of the AI Attachment Scale, construct validation, and the psychological mechanisms of human-AI attachment. *Computers in Human Behavior Reports*, 21, Art. 100912. <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2025.100912>
14. Li, H., Zhang, R., Lee, Y.-C., Kraut, R. E., & Mohr, D. C. (2023). Systematic review and meta-analysis of AI-based conversational agents for promoting mental health and well-being. *NPJ Digital Medicine*, 6(1), Art. 236. <https://doi.org/10.1038/s41746-023-00979-5>
15. Moiso, C. (1985). Ego States and Transference. *Transactional Analysis Journal*, 15(3), 194–201. <https://doi.org/10.1177/036215378501500302>
16. Pentina, I., Hancock, T., & Xie, T. (2023). Exploring relationship development with social chatbots: A mixed-method study of Replika. *Computers in Human Behavior*, 140, Art. 107600. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2022.107600>
17. Saracini, C., Cornejo-Plaza, M. I., & Cippitani, R. (2025). Techno-emotional projection in human-GenAI relationships: A psychological and ethical conceptual perspective. *Frontiers in Psychology*, 16, Art. 1662206. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1662206>
18. Yang, F., & Oshio, A. (2025). Using attachment theory to conceptualize and measure the experiences in human-AI relationships. *Current Psychology*, 44, 10658–10669. <https://doi.org/10.1007/s12144-025-07917-6>

Дата першого надходження статті до видання: 25.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.05.2026